

Edició Especial de **El Centinela.**

«Tants anys fent que un dia darrer
darrera de la premsa a Benissa simboliza el
capítol més important de la història de la ciutat
i de la comarca»

Perquè, fent un balanç de la seva vida, el
diputad de Benissa, Juan Gil-Albert, ha trobat
en aquest treball el més important de la seva
vida.

Aquesta és una obra que ha estat treballada
amb molta cura i que ha estat publicada per
l'editorial El Centinela.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

gratia, que significa i simboliza que ha estat
una obra que ha estat treballada amb molta
cura i que ha estat publicada per l'editorial
El Centinela.

Perquè, fent un balanç de la seva vida, el
diputad de Benissa, Juan Gil-Albert, ha trobat
en aquest treball el més important de la seva
vida.

Aquesta és una obra que ha estat treballada
amb molta cura i que ha estat publicada per
l'editorial El Centinela.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

ment un treball que ha estat treballat amb
molta cura i que ha estat publicada per
l'editorial El Centinela.

Perquè, fent un balanç de la seva vida, el
diputad de Benissa, Juan Gil-Albert, ha trobat
en aquest treball el més important de la seva
vida.

Aquesta és una obra que ha estat treballada
amb molta cura i que ha estat publicada per
l'editorial El Centinela.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

Aquesta obra és una recopilació de textos
escrits pel mateix autor durant els seus anys
de vida.

troba ja a la premsa el volum que recollirà
les fixes tècniques i temàtiques del centenar
llarg de publicacions que han vist la llum
a la Marina Alta. Lamentablement, tot allò
conservat i recuperat -malgrat l'esforç
realitzat- és sols una part mínima de la
producció periodística de la comarca, de
manera que pareixen haver-se perdut
completament prou setmanaris i d'altres,
de duració relativament llarga, a penes
conservem algun que altre exemplar aïllat.
La desidia de les institucions oficials -que
ha portat inclús a casos tan pintorescos com
que determinats números de butlletins
municipals no es conserven ni tan sols en
els corresponents arxius de la localitat- no
ha pogut ser compensada per l'interès de
molts particulars, que han conservat
zeლოსament diverses col.leccions de premsa,
ni per aquests últims esforços per a pre-
servar del totalment i la desaparició de
tan importants testimonis de la vida
quotidiana en els últims anys com els que
constitueixen setmanaris i diaris.

La publicació en facsimil del
setmanari **El Centinela**, que va aparèixer
a Benissa entre 1901 i 1905, de la mà de
Francisco Cabrera Ivars, és, per tant, un fet
a imitar i els seus editors -l'Ajuntament de
Benissa i l'Institut de Cultura «Juan Gil-
Albert»- mereixen elogis i que altres entitats
s'animen a seguir el mateix camí.
A finals del segle XIX va tornar a Cuba
Benissa, després de la seva estància a Cuba

El Centinela (1901-1905). Edició Facsimil. Ajuntament de Benissa - Institut de Cultura Juan Gil-Albert. Benissa. MEXICII
ISBN: 84-564-43-0-8 • Depòsit Legal: A-330-1992 • Imprenta Comerça - Benissa

-on ja havia publicat **El Centinela** com a periòdic dedicat a la Guàrdia Civil, a la qual pertanyia- el capità Cabrera Ivars. En la localitat, a principis del segle XX, el «boom» panser començava a cedir, com a conseqüència de les calamitats climatològiques i l'aparició de la fil·loxera, encara que els seus efectes havien estat molt beneficiosos per a Benissa i ja s'anaven aconseguint determinades millores en comunicacions -instal·lació del telègraf, carretera Silla-Almeria, etc.-, indústries i serveis -arribada de la llum elèctrica, etc.-, encara que persistien nombrosos problemes derivats de la dedicació de la quasi totalitat de la població activa a l'agricultura i l'escàs desenvolupament de la sanitat i l'ensenyament, de manera que les xifres d'analfabetisme o mortalitat infantil eren encara molt elevades. Des del punt de vista polític, la figura d'Antonio Torres Orduña, natural de Benissa i pertanyent a la família coneguda com «los señores de Guadalest», dominava la comarca. Afiliat al Partit Conservador, havia establert Torres Orduña anys enrere l'anomenat «pacte del Barranquet» amb la poderosa família dels Ruiz Valarino, adscrits al Partit Liberal, que tenien el seu feudo a la Vega Baixa. El pacte garantia que, fora quin fora el partit que «fera» -i per tant, manipulàs- les eleccions, sempre quedarien reservats per a ambdues famílies uns determinats districtes a la Vega Baixa i a La Marina, quedant disponibles per als manejos del govern la resta.

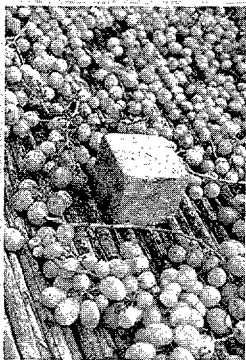
En aquest ambient, el capità Cabrera Ivars, com se'l coneixia popularment, es va llançar a la política local des de les files del liberalisme «canalejista». El Partit Liberal era el predominant a la província d'Alacant i Canalejas, que solia ser elegit pel districte d'Alcoi, controlava amb mà ferma, a través de Francos Rodriguez i Alfonso de Rojas, tota una atapeïda xarxa d'interessos de cacics comarcals i locals. Canalejas va

aconseguir, utilitzant hàbilment les seves influències a Madrid, determinades millores per a Alacant i la seva província, però els seus homes no contribuïen en absolut a sanejar la vida política, que va seguir dominada per l'oligarquia i el caciquisme que denunciara Costa. Cabrera Ivars va sostenir, des de les planes de **El Centinela**, fortes campanyes de crítiques contra els Ajuntaments de Benissa que, mitjançant un o altre testafarro, controlava Torres Orduña, i va denunciar constantment les deficiències de la localitat. Posteriorment, en 1906 i 1907 va arribar a ser alcalde de la ciutat, coincidint amb el punt culminant de la carrera de Canalejas, després del seu assassinat va perdre Cabrera tota possibilitat de mantenir-se en la primera línia de la política de La Marina -on pul·lulaven altres cacics, des de Catalá Gavilá fins Jorro Miranda- i se'n va anar a viure a Melilla, on va continuar amb les seves aficions periodístiques, publicant de nou **El Centinela** i posteriorment altre setmanari, titulat, **Pro Patria**. Tornant a Benissa en els anys vint, morint en la seva «Villa Amelia».

L'edició de **El Centinela** posa, doncs, a l'abast de tots els ciutadans interessats en el passat de la comarca un document de primera mà -encara que, en ocasions, eixa immediatesa fa difícil la comprensió de determinades notícies o comentaris- que ens apropen a eixa població de poc més de cinc mil habitants que era Benissa en uns anys en què començava a despertar i a modernitzar-se, malgrat la resistència que oferien determinades estructures polítiques, socials i inclús, religioses. L'edició, molt acurada, està acompanyada d'un magnífic estudi introductori «**El Centinela** i el seu temps» de Joan Josep Cardona Ivars, que constitueix una autèntica història de Benissa en els primers anys del segle XX.

Francisco Moreno Sáez

QUADERNS D'ETNOGRAFIA

Mª ROSARIO CABRERA GONZÁLEZ

3. EL CONREU DE LA VINYA

EL CONREU DE LA VINYA I L'ELABORACIÓ DE LA PANSA A LA COMARCA DE LA MARINA

Quaderns d'Etnografia, núm. 3.

Autora: Mª Rosario Cabrera González

Edita: Institut de Cultura «Juan Gil-
Albert». Alacant, 1992.

Després de quinze anys, apareix la segona edició d'aquest important llibre, que en el seu moment va marcar una fita en els estudis de l'etnografia i la llengua de la comarca de la Marina. Un segon pròleg d'Antoni Ferrando, a més del que en el seu dia escriguera el malaguanyat Manuel Sanchis Guarner, obri aquesta nova edició.

Ens hem de felicitar en primer lloc pel fet que l'autora haja decidit presentar la seua obra en la llengua pròpia d'aquesta comarca en la qual està basat l'estudi del lèxic; i també perquè aquesta volta arriba a les llibreries, salvant les barreres de l'anterior edició no venal. Si abans ja ho sabíem, ara ha quedat més palès que aquesta publicació és una eina imprescindible per a tots els amants i investigadors d'una part molt important del nostre patrimoni cultural: els costums i el lèxic que envolten el conreu de la vinya a la Marina. Res podria identificar més el nostre passat -encara

detectable en el nostre present- que el món relacionat amb els treballs i elaboració del moscatell i el seu principal derivat: la pansa.

El llibre, dividit en sis capítols, comença amb unes notes de Geografia i Història sobre les terres objecte d'estudi: l'espai de la Marina, especialment Benissa i el seu terme municipal. Després de donar-nos unes pinzellades del folklore d'aquestes contrades, passa a estudiar els treballs i el procés que se segueixen en el camp per a conrear la vinya: la plantada, l'adobat del terreny, l'empeltada, l'ensofrada, l'ensulfatada, etc. són uns entre altres tants treballs que són necessaris per a un bon cultiu de la vinya. El capítol de més extensió és el dedicat a l'elaboració de la pansa i tot allò que envolta aquesta artesanal ocupació, avui ja quasi extingida. Finalment, un capítol destinat a l'estudi del **riurau**, habitatge típic de la Marina íntimament lligat a l'elaboració de la pansa, tanca aquest treball. Uns pràctics índexs serveixen de guia per a buscar el lèxic estudiat, els topònims, les làmines o les matèries tractades al llarg del llibre.

La línia d'investigació segueix el mètode de «paraules i coses» (*worther und sachen*), el qual ens dóna l'oportunitat de contemplar molts objectes, eines i treballs agrícoles que són estudiats des del punt de vista etnogràfic i lèxic. Cal assenyalar que en aquesta edició s'ha enriquit el nombre de fotografies, guanyant en qualitat moltes vegades en reproduir-se en color. Aquest detall no és menyspreable en una obra com aquesta que orienta part de la investigació en l'aspecte etnogràfic, on la reproducció dels objectes cal que siga el més fidel possible.

Si el treball d'investigació és important en aquesta obra, no destaca menys la passió que Mª Rosario Cabrera posa en la matèria d'estudi, tot deixant en l'obra una mostra clara de la seua sensibilitat per

l'etnografia i l'observació dels usos de la llengua parlada.

És aquesta una obra que, afortunadament recuperada per al gran públic i per als estudiosos en particular, ens torna a les nostres arrels i deixa constància de la riquesa de la nostra llengua i costums, cada vegada mes despersonalitzats.

Joan Ivars Cervera

BAPTISTA BANYULS I PÉREZ

El litoral benissenc.
Un paisatge mediterrani

XI PREMIS "25 D'ABRIL"
VILA DE BENISSA-1991
Investigació

**«EL LITORAL BENISSENC. UN
PAISATGE MEDITERRANI»**

Baptista Banyuls i Pérez

Premi d'Investigació en la XI convocatòria
dels premis Vila de Benissa, 1991.

Es curiós com un àmbit -el litoral- que ha viscut en el darrer mig segle una colonització sense precedents és en canvi notablement poc estudiat encara des del punt de vista científic. En l'època del «homo turisticus», que és l'espècie responsable d'aquesta invasió litoral massa sovint ecològicament agressiva, tampoc no calia esperar altra cosa. En tot cas l'interés del

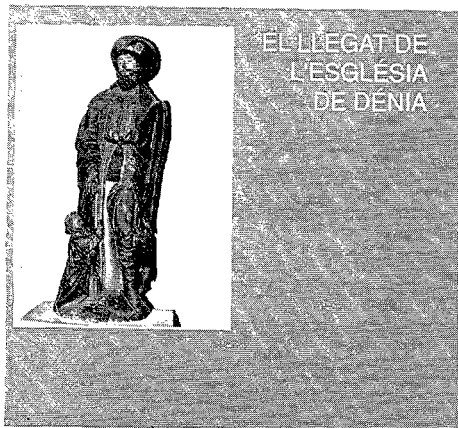
medi litoral és fóra de dubte. Un interès extrem des del punt de vista ecològic -que és el que recull l'autor del treball- i també des d'una consideració paisagística, econòmica, antropològica, etc. Un interès tan notable com notable és la poca atenció que habitualment se li dedica, particularment en la zona submergida. De fet els assaigs científics que l'han estat assignats són encara limitats; inferiors en número i profunditat que els que han merescut tradicionalment altres entorns ecològics. La cosa està canviant, per fortuna, i el cas que ens ocupa n'és un bon exemple. El treball de Baptista Banyuls -en efecte- contribueix a paliar d'una forma gens menyspreable aquest buit pel que fa referència als estudis de la voreta de la mar benissenca. Es tracta d'un treball domèstic si voleu, amb el caràcter de primera aproximació, que ni és ni vol ser eshaustiu, però en tot cas d'un treball *rigurosament científic*. I fet amb calidesa, estima i interès. Un estudi doncs tan local i modest com cregueu, però que indubtablement constitueix una sèria aportació al coneixement d'un entorn tan bell com subjecte a greus riscos de pervivència.

Cal destacar des del meu punt de vista l'estudi geològic (1. El Medi Físic), i els documentats apèndixos de caire cartogràfic. La toponímia normalitzada que hi figura és també un valuós aspecte a considerar: una recuperació de noms que crec tan important i tan amenaçada com les comunitats biològiques que s'hi citen. Potser trobaríem a faltar un més complet estudi de la vegetació submarina, i una atenció a l'estratificació de les comunitats infra, medio i circalitorals. Però probablement això supera l'àmbit d'intencions del treball, i segurament aquesta «carència» vol dir poc més que eixa part se'ns ha fet curta de llegir, mérit infreqüent en molta literatura científica.

Al lector, el consell que es duga

aquest interessant treball quan passege per l'esplèndid litoral benissenc. I a l'autor clar està, l'enhorabona.

Antoni Fornes Gomiz

EL LLEGAT DE L'ESGLÉSIA DE DÉNIA. CATÀLEG

Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia.
Sèrie: Catàlegs exposicions n.º 2 - 1991.

Entre Agost i Desembre de 1990 es va realitzar a la Capella de St. Roc de la Parròquia de l'Assumpció de Dénia una exposició sobre el Llegat de l'Església de Dénia, la qual va mostrar el ric patrimoni mobiliari i arquitectònic que posseeix l'Església de Dénia.

El passat mes de febrer es va presentar el catàleg d'aquesta exposició, número 2 de la sèrie Catàlegs exposicions publicada pel Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia. Aquesta publicació, responent al model iniciat amb el catàleg de la terrisseria tradicional, és el resultat d'unes investigacions i estudis que durant el primer semestre de 1990 van realitzar diverses unitats del Mòdul de Promoció i Desenvolupament Marina Alta, treballs que van tindre per objectiu fonamental l'inventari i procés de catalogació.

El catàleg es compon de tres seccions. En la primera es recullen els estudis

arquitectònics i artístics de tots els edificis religiosos de la ciutat de Dénia, entre els quals destaca, per la dificultat que suposa la seua visita per pertànyer a un particular, l'ermitori de Jesús Pobre, edifici del segle XVII.

El segon dels apartats correspon a l'estudi d'aquells béns mobles més representatius del patrimoni eclesiàstic; dins d'aquests cal destacar els estudis referents a les imatges de St. Roc, i de la Mare de Déu del Roser, peces que s'havien considerat perdudes des del final de la Guerra Civil i que s'han recuperat, almenys per a aquesta exposició i catàleg, gracies a les investigacions realitzades.

El tercer punt presenta el catàleg de les peces mostrades en l'exposició, tant d'arquitectura com d'escultura i pintura, destacant una selecció dels documents més representatius de l'Arxiu de la parròquia de Ntra. Sra. de l'Assumpció.

Aquest catàleg és la culminació d'un procés d'investigació i documentació sobre el patrimoni artístic de l'església dianenca, sobre la seua recuperació i sobre la difusió d'uns materials que són de difícil coneixement per al públic en general.

Aquesta investigació ha permés «redescubrir» dues peces capitals del patrimoni eclesiàstic, ja esmentades adés, com són una imatge de St. Roc, datada al segle XV, dipositada per Roc Chabàs al Museu Arquebisbal de València, i la imatge de la Mare de Déu del Roser, estàtua del segle XVI, conservada al Museu Arqueològic Provincial de la Diputació d'Alacant.

Pensem que està completament justificada la publicació d'aquest catàleg perquè posa de manifest la riquesa patrimonial de l'Església de Dénia, tant des del punt de vista històric com artístic, i perquè acosta aquest patrimoni dispers a una societat que encara manté viva una gran vinculació a l'essència mateixa d'aquest patrimoni.

Carles Jover i Carrasco

Seriades:

- ACTA historica et archaeologica Medievalia.- Barcelona: Universitats Departaments d'Història Medieval, Paleografia y Diplomàtica: Institut d'Història de la Cultura Medieval. - N. 11.12 (1990-1991).
- ANNALS... Barcelona. Institut d'Estudis Andorrans, Centre de Barcelona, 1990.- Any 1990.
- ARRAONA: Revista d'història.- Sabadell: Patronat de l'Arxiu Històric L (etc.), 1976. - N. 9 (tardor de 1991).
- CENTRO de Estudios Maestrazgo.- Benicarló: CEM, 1984. - N. 35 (Jul.-Sept 1991), 36 (Oct.-Des 1991).
- FINESTRELLES.- Barcelona: Centre d'Estudis Ignasi Iglèsias. - N. 3 (1991).
- REVISTA de Historia Moderna: Anales de la Universidad de Alicante.- Alicante: Universidad. - N. 10 (1991).
- SHARQ AL-ANDALUS: Estudios Arabes: Anales de la Universidad de Alicante: Universidad, Secretariado de publicaciones. - N. 8 (1991).

Monografies:

- GARCIA I FRASQUET, Gabriel; LLOPIS I BAUSET, Frederic. Vocabulari del joc de la pilota.- València: Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1991.
- PREMIS "25 D'ABRIL" VILA DE BENISSA (11.º 1991. Benissa). XI Premis "25 d'Abril" Vila de Benissa, 1991.- Benissa: Ajuntament, 1991.
- UNIVERSITAT D'ESTUDI A GANDIA (5.ª, 1988. Gandia). Els espais del poder / Angel San Martín, ed.- Gandía: Ajuntament, D.L. 1989.
- UNIVERSITAT D'ESTIU A GANDIA (6.ª, 1989. Gandía). Temps de Revolucions / Angel San Martín, ed.- Gandía: Ajuntament, D.L. 1990.
- UNIVERSITAT D'ESTIU A GANDIA (7.ª 1990. Gandía). Públic / Privat: Un debat obert / Angel San Martín, ed.- Gandía: Ajuntament, D.L. 1991.